

Sözleşme'nin 19'uncu maddesi uyarınca Taraf Devletlerce sunulan raporların değerlendirilmesi

GÖZDEN GEÇİRİLMEMİŞ ÖN METİN *

İşkenceye Karşı Komite'nin Sonuç Gözlemleri

Türkiye

1. İşkenceye Karşı Komite, Türkiye'nin üçüncü dönemsel raporunu (CAT/C/TUR/3) 3-4 Kasım 2010 tarihlerinde yaptığı 959 ve 960'ıncı toplantılarında değerlendirmiş (CAT/C/SR.959 ve 960), 975'inci toplantısında da aşağıdaki sonuç gözlemlerini ve tavsiyeleri (CAT/C/SR.975) benimsemiştir.

A. Giriş

2. Komite, Türkiye'nin üçüncü dönemsel raporunu sunmuş olmasını memnuniyetle karşılamış olmakla birlikte bu raporun dört yıl gecikmeyle sunulmuş olmasından üzüntülüdür; bu tür gecikmeler Sözleşme'nin uygulanmasına yönelik sürekli izlemeyi engellemektedir.
3. Komite ayrıca raporun Taraf Devletin Komite tarafından hazırlanan ve iletilen konular listesine uygun olarak yanıtlar vermesini öngören isteğe bağlı yeni rapor sunum usulünce verilmiş olmasından da memnuniyet duymuştur. Komite, Taraf Devletle Komite arasındaki işbirliğini kolaylaştıran bu yeni usule uygun rapor vermeyi kabul ettiği için Taraf Devlete teşekkürlerini iletir. Komite, konular listesine öngörülen son tarihe kadar yanıt verildiğini de görmektedir. Komite, üst düzey delegasyonla gerçekleşen yapıcı diyalogu ve raporun tartışılması sırasında sergilenen açıklama getirme çabalarını memnuniyetle karşılamıştır.

B. Olumlu yönler

4. Komite, ikinci dönemsel raporun ele alınışından bu yana Taraf Devletin aşağıdaki belgeleri onaylamış veya kabul etmiş olmasını memnuniyetle karşılamıştır:
  - a) 2003 yılında Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Hakları Sözleşmesi;
  - b) 2003 yılında Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi ve 2006 yılında bu Sözleşme'nin isteğe Bağlı Protokolleri;
  - c) 2004 yılında Çocuk Haklarına dair Sözleşme'nin Çocuk Satışı, Çocuk Fuhuşu ve Pornografisi ve Çocukların Silahlı Çatışmalarda Yer Almaları ile ilgili isteğe Bağlı Protokolleri;
  - d) 2004 yılında Tüm Göçmen İşçilerle Aile Üyelerinin Haklarının Korunması Uluslararası Sözleşmesi;
  - e) 2009 yılında Engelli Hakları Sözleşmesi.

---

* *İHOP'un notu: Bu raporun gayri resmi çevirisi İnsan Hakları Ortak Platformu tarafından yapılmıştır.*

5. Komite, Taraf Devletin insan hakları alanındaki kapsamlı reformlarını; işkenceye ve diğer zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye maruz kalmama hakkı dâhil insan haklarını daha ileri düzeyde korumak üzere mevzuatında gerekli değişiklikleri gerçekleştirme çabalarını takdirle karşılamaktadır. Komite bu bağlamda özellikle aşağıdaki konularda memnuniyetini dile getirmek ister:
- a) Anayasa'nın 90'ncı maddesinde yapılan değişikliklerle, insan hakları ve temel özgürlüklerle ilgili uluslararası anlaşmaların herhangi bir ihtilaf durumunda iç hukuka üstünlüğünün tanınması;
- b) 2005 yılında yeni Ceza Muhakemeleri Usul Yasası'nın (5271 Sayılı Yasa), 2004 yılında da yeni Ceza Yasasının (5237 Sayılı Yasa) kabulü. Komite, özellikle aşağıdaki konularla ilişkili hükümleri memnuniyetle karşılamıştır:
- i. İşkence suçuna getirilen cezaların artırılması (3-12 yıl hapis) (Ceza Yasası, madde 94);
- ii. Avukat tutma hakkını kısıtlayan veya önleyen kişinin bu hareketinin suç sayılması (Ceza Muhakemeleri Usul Yasası, madde 194);
- iii. Zanlının veya suçlanan kişinin soruşturmanın herhangi bir aşamasında bir veya daha fazla avukat tutma hakkı (Ceza Muhakemeleri Usul Yasası, madde 149);
- iv. Mahkeme öncesi tutukluluk kararı çıktığında zorunlu avukat yardımı (Ceza Muhakemeleri Usul Yasası, madde 101(3)).
- a. Eylül 2010'da referandum sonucunda benimsenen anayasal reform paketinde yer alan, diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki hususlar:
- i. Dilekçe hakkının, ombudsmanlık ihdas edecek şekilde anayasal hak olarak tanınması (madde 74);
- ii. Temel haklar ve özgürlüklerle ilgili olarak Anayasa Mahkemesi'ne başvurma hakkı (madde 148);
- iii. Savaş hali dışında sivillerin askeri mahkemelerde yargılanamayacağı güvencesi (maddeler 145, 156).
6. Komite ayrıca Taraf Devletin insan haklarını daha yetkin biçimde koruma ve Sözleşme'yi daha etkili biçimde uygulama amacıyla, aşağıdakiler dâhil politikalarında değişiklik için sergilediği çabalar:
- a) 10 Aralık 2003'te "işkenceye sıfır tolerans" duyurusu;
- b) Kaçakçılığa karşı mücadele çerçevesinde İkinci Ulusal Eylem Planı'nın hazırlanması;
- c) Birleşmiş Milletler özel usul mekanizmalarına yapılan ve halen geçerli olan çağrı; Taraf Devletin terörizmle mücadele ederken insan haklarının ve temel özgürlüklerin geliştirilmesi Özel Raportörü tarafından yapılacak ziyaretleri kabul etmesi (2006), Keyfi Gözaltılar Çalışma Grubu (2006) ve Kadına Yönelik Şiddet Özel Raportörü (2008);
- d) Taraf Devletin 2005 yılında imzalamış olduğu Sözleşme ek Protokolünü onaylama ve sivil toplum temsilcilerine danışarak ülke ölçeğinde önleyici bir mekanizma oluşturma taahhüdü; bu mekanizma, Ulusal Kurumların Statüsü ile ilgili Paris İlkeleri doğrultusunda oluşturulacak bir ulusal insan hakları kurumunun parçası olacaktır.

C. Kaygılanılan başlıca konular ve tavsiyeler

İşkence ve dokunulmazlık

7. Komite, işkenceye ve kötü muameleye karşı mücadelenin “öncelikli gündem maddesi” olduğu yolunda Taraf Devletçe verilen bilgileri dikkate alarak ve Taraf Devletin gözaltı mekânlarında meydana gelen işkence ve diğer zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleler ve cezalarla ilgili bildirimlerin sayısında görülen azalmayı kaydederek, işkenceye özellikle resmi nitelik taşımayan mekânlarda, bu arada polis araçlarında, sokakta ve karakolların dışında başvurulmakta olduğu yolundaki çok sayıda, sürekli ve belirli bir temele dayanan iddialardan derin kaygı duymaktadır. Komite’yi kaygılandıran bir başka nokta da, Sözleşme’nin 12’inci maddesi uyarınca güvenlik ve infaz görevlilerinin gerçekleştirdikleri ileri sürülen işkence uygulamaları karşısında gecikmesiz, etraflı, bağımsız ve etkili soruşturmaların yapılmaması ve burada ortaya çıkan başarısızlığın biçimidir. Ayrıca kötü muameleden suçlu bulunan görevlilerin çoğunun cezaları ertelenmekte, bu da dokunulmazlık iklimini güçlendirmektedir. Bu bakımdan Komite, işkence iddialarıyla ilgili kovuşturmaların çoğu kez Ceza Yasasının 256. maddesi (“aşırı güç kullanımı”) ve 86. maddesi (“kasıtlı zarar verme”) kapsamında yürütülüyor olmasından kaygılıdır. Çünkü bu uygulamalar daha hafif cezalar öngörmekte ve verilen cezaların da ertelenmesini sağlamaktadır. Oysa aynı yasanın 94. (“işkence”) veya 95. maddeleri (“koşullara göre ağır işkence”) bu bakımdan daha etkilidir.

Taraf Devlet işkence fiillerinde dokunulmazlığı ortadan kaldırmak üzere ivedi adımlar almalıdır. Taraf Devlet, özellikle, işkence iddialarının gecikmeksizin, etkili ve tarafsız biçimde araştırılmasını sağlamalıdır. Taraf Devlet, ilk bakışta aşikâr görünen işkence ve kötü muamele olayları ile ilgili olarak, araştırmanın engellenmesi veya Sözleşme’nin ihlali anlamına gelen başka fiilleri sürdürmesi riski karşısında, suçlanan kişinin araştırma sırasında görevden alınmasını veya başka bir göreve atanmasını sağlamalıdır. Taraf Devlet ayrıca, kötü muamelelerin kovuşturulmasında Ceza Yasası’nın 94’üncü maddesinin değil de 256 ve 86’ncı maddelerinin uygulanmasını gerektiren durumların belirlenmesini sağlayacak kılavuzlar hazırlamalıdır. Dahası, Taraf Devlet, her tür işkence ve kötü muamele iddiasını etkili, gecikmeksizin ve bağımsız biçimde araştırarak ve işkence fiilini işleyenlerin madde 94 (“işkence”) ve madde 95 (“ağır işkence”) kapsamında kovuşturulmalarını sağlayacak etkili ve tarafsız mekanizmaları ivedi biçimde oluşturmalı, böylece işkencenin Sözleşme’nin 4. maddesinde öngörüldüğü gibi uygun cezalara çarptırılmasını sağlamalıdır.

Şikâyetlerin etkili, gecikmeksizin ve bağımsız biçimde araştırılmaması

8. Komite, işkence ve kötü muamele iddialarının etkili, gecikmeksizin ve bağımsız biçimde araştırılmasında yetkililerin sürüp giden başarısızlıklarından kaygılıdır. Komite’yi özellikle kaygılandıran husus, savcıların resmi görevlileri hedef alan şikâyetleri etkili biçimde soruşturmada engellerle karşılaştıkları ve bu soruşturmaların çoğu kez görevlilerin bizzat kendileri tarafından yürütüldüğü yolundaki bildirimlerdir. Adalet Bakanlığı’nın işkence ve kötü muamele iddialarının görevlilerin kendileri tarafından değil Cumhuriyet Savcıları tarafından araştırılmasını öngören 8. Genelgesi saklı kalmak üzere, izlenen bu yol bağımsız, tarafsız ve etkili değildir. Bu bakımdan Komite, polisin yetkilerini aşan tutum ve davranışlarına ilişkin iddiaların araştırılmasıyla ilgili hâlihazırdaki idari sistemin içerdiği bulanıklıklardan da kaygılıdır; su sistem de tarafsızlık ve bağımsızlıktan yoksun olduğu gibi, Ceza Muhakemeleri Usul Yasası’na göre en üst düzey görevlilerle ilgili soruşturmalar bugün de ön izne tabidir. Komite, işkenceye ilişkin bağımsız tıbbi belgelerin mahkemelerde delil sayılmadığı, yargıçların ve savcılarının yalnızca Adalet Bakanlığı’na bağlı Adli Tıp Kurumu’nun raporlarını kabul ettiği yolundaki bildirimlerden de kaygılıdır. Dahası, “Bağımsız

Polis Şikâyetleri Komisyonu ve Türk Polisi ve Jandarması için Şikâyet Sistemi” getirilmesi ile ilgili olarak 2006 yılında ortaya atılan projeye karşın Komite, henüz ortada bağımsız bir polis şikâyet mekanizması olmayışını kaygıyla not etmektedir. Taraf Devlet yetkili mercilerinin, polisin, infaz görevlilerinin ve askeri personelin yurttaşlara karşı kötü muamele ve işkence fiilleriyle ilgili araştırma, kovuşturma ve mahkûmiyet işlemlerinde görülen geciktirme, kayıtsızlık veya diğer işlem yetersizlikleri Komite’nin dikkat çekmek istediği bir başka husustur (maddeler 12 ve 13)

Komite Taraf Devlete her tür işkence ve kötü muamele iddiasının etkili, gecikmesiz ve bağımsız biçimde soruşturulmasını sağlayacak tarafsız ve bağımsız mekanizmaları oluşturma yönündeki çabalarını güçlendirme çağrısında bulunur. Taraf Devletin bu bağlamda öncelikli olarak yapması gerekenler şunlardır:

- a) Savcılığın etkinliğinin ve bağımsızlığının, soruşturma yürüten savcılarının ve yargı polisinin sayısını, yetkilerini ve eğitimini artırarak güçlendirme;
- b) Savcının gelişine kadar kanıtların korunmasının sağlanması ve mahkemelere yargı süreçlerinde kanıtların tahrif veya yok edilmesi olasılıklarını dikkate almaları yönünde talimat verilmesi;
- c) Savcılarının ve yargıda görevli kişilerin, işkence ve kötü muameleyi belgeleyen tüm tıbbi raporları, kurumları ne olursa olsun, bu alanda ehil ve İstanbul Protokolü konusunda eğitilmiş tıbbi personelden ve adli tıp doktorlarından alıp okumalarının ve değerlendirmelerinin sağlanması;
- d) İçişleri Bakanlığı’nca planlandığı gibi bağımsız bir polis şikâyet mekanizması oluşturulması;
- e) Ceza Muhakemeleri Usul Yasası’nın 25 Mayıs 2005 tarihli ve 5353 sayılı yasanın 24’üncü maddesi ile değiştirilmiş 161’inci maddesinin 5’inci paragrafında değişiklik yapılarak, işkence veya kötü muamele ile suçlanan üst düzey görevlilerin kovuşturulmasında özel izin zorunluluğunun ortadan kaldırılması.

Kayıp olaylarının araştırılmaması

9. Komite, kayıp olaylarının araştırılmasında sağlanan ilerleme konusunda Taraf Devletçe bilgi verilmemesinden kaygılıdır. Komite’nin kaygıları özellikle şu noktalarda toplanmaktadır: (a) Birleşmiş Milletler Gözaltında ve İstek Dışı Kayıplar Çalışma Grubu tarafından belirlenip halen sonuca bağlanmamış olayların sayısı (2009 yılı itibarıyla 63 olay) ve (b) Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi çerçevesinde Taraf Devletin 2, 3 ve 5’inci maddeleri ihlal ettiği belirlenen kayıpların araştırılmasında sağlanan ilerleme konusunda bilgi verilmemesi (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Kıbrıs v. Türkiye ve Timurtaş v. Türkiye). Komite’nin kaygılarına yol açan diğer hususlar ise şöyledir: (a) Bu tür olaylarda yürütülen etkili, bağımsız ve saydam soruşturmalar ve duruma göre failerin kovuşturulması ve mahkûmiyetleri hakkında bilgi olmayışı; (b) araştırma ve soruşturmaların sonuçları konusunda kaybolan kişilerin aile üyelerine gerekli bilgilendirmelerin yapılmayışı. Sözü edilen bu araştırma ve takip yokluğu, Taraf Devletin Sözleşme gereği olan yükümlülüklerini yerine getirme başarısızlığı hakkında ciddi soruların ortaya çıkmasına yol açmakta ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince de belirlendiği gibi mağdurların yakınları açısından sürüp giden bir ihlal oluşturmaktadır (maddeler 12 ve 13)

Taraf Devlet, kayıplarla ilgili sürmekte olan iddialar konusunda etkili, saydam ve bağımsız araştırmaların yapılabilmesi için ivedilikle önlemler almalıdır. Bunların arasında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından belirtilenlerin (Kıbrıs v. Türkiye

ve Timurtaş v. Türkiye) yanı sıra Birleşmiş Milletler Gözaltında ve İstek Dışı Kayıplar Çalışma Grubu tarafından saptananlar da yer almaktadır. Taraf Devlet bu konularda gerekli kovuşturmaları yürütmelidir. Taraf Devlet, bu araştırma ve kovuşturmaların sonuçlarından mağdur yakınlarını haberdar etmelidir. Komite ayrıca Taraf Devlete Herkesin Gözaltındaki Kayıplara Karşı Korunması Uluslararası Sözleşmesi'ni imzalama ve onaylama konusunu düşünmesi çağrısında bulunur.

Yargısız infazlar

10. Komite, Taraf Devlet terörizme karşı mücadele ederken, sırasıyla 2004 ve 2005 yıllarında Kızıltepe ve Şemdinli'de işlenen cinayetlerde güvenlik güçlerinin rolüyle ilgili iddialar konusunda tarafsız, kapsamlı, saydam ve gerekli araştırmaların ve adil yargılamaların gerçekleştirilmesini talep ederken, insan haklarının ve temel özgürlüklerin geliştirilmesi ve korunması konusunda Özel Raportör tarafından yapılan tavsiyelerin yaşama geçirilmesi konusunda Taraf Devletçe verilen bilgilerin yetersizliğinden de kaygılıdır (maddeler 12 ve 13).

Taraf Devlet, güvenlik ve infaz görevlilerin eliyle gerçekleştirildiği ileri sürülen tüm yargısız infazlarla ilgili olarak ivedi, etraflı ve bağımsız araştırmalar başlatmalı, failerin yargı önüne çıkartılarak suçlarına uygun şekilde cezalandırılmalarını sağlamalıdır.

Temel hukuki güvencelere getirilen sınırlamalar

11. Komite, yeni yasalarla ve 2005 tarihli Ceza Muhakemeleri Kanunu'nda yapılan değişikliklerle işkence ve kötü muameleye karşı temel hukuki güvencelerden yararlanılmasına getirilen sınırlamalardan kaygılıdır. Komite'nin özellikle kaygılandığı hususlar şunlardır: (i) Terörizmle Mücadele Yasası (3713 Sayılı Yasa) uyarınca zanlının tutuklandıktan sonraki 24 saat içinde avukatla görüşme hakkının tanınmaması; (ii) beş seneden az hapis cezası gerektiren suçların zanlılarına hukuki yardım yapılmaması (5560 Sayılı Yasa); (iii) bağımsız tıbbi muayene hakkının hukuken tanınmaması ve (iv) acilen tıbbi muayeneye alınma hakkının hüküm giymiş olanlarla sınırlandırılması (5275 Sayılı Yasa, madde 94). Komite, gözaltındaki bir kişinin tıbbi muayenesi sırasında bir resmi görevlinin de orada bulunmasına ilişkin bildirimlerden kaygılıdır; oysa kişisel güvenliği açısından tıbbi personel tarafından talep edilmedikçe bu durum yasalara aykırıdır (madde 2).

Taraf Devlet, gerek yasal düzenlemelerde gerekse uygulamalarda, gözaltındaki tüm kişilere, gözaltı uygulamasının başlamasıyla birlikte, bir avukata erişim, aile üyelerini bilgilendirme ve bağımsız tıbbi muayene haklarını tanımalıdır. Taraf Devlet, ayrıca tıbbi muayeneler sırasında muayene edilen kişi-doktor gizliliğine saygı gösterilmesini de sağlamalıdır.

Uygulamayla ilgili genel mülahazalar

12. Komite, rapor öncesi gele alınacak konular listesinde ve Taraf Devletle yapacağı sözlü diyalogda istatistik bilgi talep etmesine karşın talep edilen bilgilerin çoğunun sağlanmamış olmasından üzüntü duymaktadır. Özellikle, infaz, güvenlik ve cezaevi personelinin karıştığı işkence ve kötü muamele olaylarına ilişkin şikâyetler, araştırmalar, kovuşturmalar ve mahkûmiyetler; göçmenlerin ve sığınmacıların ülke dışına çıkarılması; tutukluluk kayıtlarına erişim, yargılama süreleri, rehabilitasyon ve tazminat gibi konularda kapsamlı ve ayrıştırılmış verilerin olmayışı, Sözleşme'ye ne ölçüde uyulduğunun belirlenmesini ciddi biçimde engelleyen ve dikkat gerektiren bir durumdur.

Taraf Devlet – cinsiyete, yaşa, etnik kökene ve azınlık durumuna, coğrafi mekâna ve vatandaşlığa göre ayrıştırılmış olarak- ilgili istatistik verileri derlemeli ve Komite'ye

sunmalıdır. Bu istatistik veriler Sözleşme'nin ülke ölçeğindeki uygulanmasını izleme bakımından uygun olmalı; ayrıca işkence ve kötü muamele fiillerini konu alan şikâyetler, araştırmalar, kovuşturmalar ve mahkûmiyetlerle görevden alınmalar, bu fiillerin zanlılarıyla ilgili yargılama süreleri, rehabilitasyon ve tazminat (finansal tazminat dâhil), insan kaçakçılığı ve cinsel şiddet gibi olaylar hakkında kapsamlı bilgiler vermelidir.

İnfaz görevlilerince aşırı güç kullanılması ve işkence ve kötü muamele gibi olayları bildirenleri sindirmeye yönelik karşı suçlamalara başvurulması

13. Taraf Devlet temsilcisinin infaz görevlilerinin aşırı güç kullanımını kabul ettiğini, bu arada gösteriler sırasında görev yapan polislerin miğferlerine kimlik numaraları konulması dâhil bu tür olayları önlemek üzere alınan önlemler konusunda bilgi verdiğini kaydeden Komite, göstericilere resmi gözaltı mekânları dışında polis tarafından aşırı güç uygulanmasında ve kötü davranılmasında artış olduğu yolundaki bildirimleri kaygıyla karşılamaktadır. Komite, polisin ve jandarmanın açtığı ateşle ölen kişilere ilişkin bildirimlerden ve Polis Vazife ve Salahiyetleri Yasası'nda (2559 Sayılı Yasa) Temmuz 2007'de yapılan değişikliklerin keyfi biçimde uygulanmasına ilişkin bildirimlerden özellikle kaygılıdır. Bu uygulamaya göre polise herhangi bir kişiyi durdurup kimliğini sorma yetkisi verilmektedir ve ileri sürülen iddialara göre bu da şiddet olaylarında artışa yol açmıştır. Komite ayrıca, polisin, kötü muamele mağduru oldukları ileri sürülen kişilere ve aile üyelerine karşı Ceza Yasası çerçevesinde karşı suçlamalar yöneltmeye sıkça başvurduğu yolundaki bildirimlerden de kaygılıdır. Bu karşı suçlamalar özellikle "görevlerini yapmalarını engellemek üzere kamu görevlisine karşı şiddet ve tehdide başvurma" (265. madde), "polisi kötüleme" (125. madde), "Türklüğe hakaret" (301. madde) ve "yargı sürecini etkilemeye teşebbüs" (277. madde) çerçevesinde yapılmaktadır. Komite, yapılan bildirimlere göre bu suçlamaların kötü muamele mağdurlarını ve yakınlarını şikâyette bulunmaktan caydırma, hatta sindirme amacıyla yapılmasından kaygılıdır (maddeler 11 ve 16).

Taraf Devlet, yasa uygulayıcılarının aşırı güç kullanımına ve kötü muamelesine son verecek etkili önlemleri gecikmeden alıp uygulamalıdır. Bu bağlamda Taraf Devlet özellikle şunları gerçekleştirmelidir:

- a) **Kamu düzenine ve kalabalık kontrolüne ilişkin iç hukukun, görev kurallarının ve standart işlemlerin Yasa Ugulayıcılarının Güç ve Ateşli Silah Kullanımına İlişkin Birleşmiş Milletler Temel İlkelerine (18 Aralık 1990 ve 15/121 Sayılı Genel Kurul Kararı) tamamıyla uygun hale getirilmesi, bu arada özellikle ateşli silahların ölümcül kullanımına ancak yaşamı koruma açısından büsbütün kaçınılmaz olduğu hallerde başvurulması hükmünün gözetilmesi (Hüküm 9);**
- b) **Polis Vazife ve Salahiyetleri Yasası'nın (2559 Sayılı Yasa) polis tarafından keyfi biçimde uygulanmasını önlemek üzere bir izleme sistemi getirilmesi;**
- c) **Resmi görevlilerin, gözaltındaki kişileri veya yakınlarını işkence bildiriminde bulunmaktan alkoymak üzere örneğin Ceza Yasası'ndaki 265, 125, 301 ve 277. maddeleri karşı suçlama amacıyla kullanmalarının önlenmesi, rapor dönemi içinde meydana gelen bu kapsamdaki mahkûmiyetlerin bu tür gerekçelere dayanıp dayanmadığının belirlenmesi ve işkence bildiriminde bulunan geçerli tüm iddiaların öngörülmesi gibi bağımsız araştırma ve kovuşturma konusu yapılması.**

Rehabilitasyon dâhil onarım ve tazminat

14. Komite, işkence ile diğer zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele mağduru kişilere, Sözleşme'nin 14. maddesi uyarınca rehabilitasyon dâhil Taraf Devletçe sağlanan onarım ve

tazminatla ilgili kapsamlı bilgiler ve istatistik veriler olmayışını kaygıyla karşılamaktadır (madde 14).

Taraf Devlet, onarım, tazminat ve rehabilitasyon yönündeki çabalarını güçlendirmeli, işkence ile diğer zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele mağduru kişilere rehabilitasyon dâhil adil ve yeterli onarım ve tazminatı sağlamalıdır. Taraf Devlet, işkence ve kötü muamele mağdurları açısından özel bir yardım programı geliştirme konusunu düşünmelidir.

Sığınmacıların, iltica talebinde bulunanların ve düzen dışı gelen yabancıların geri iade edilmemesi ve tutuklanmaması

15. Komite, sığınma işlemleri ile ilgili üç tasarının, sığınma işlemleri ve yabancılarla ilgili özel bir birimin kurulmasının Parlamento'ya sunulmak üzere olduğu yolunda Taraf Devlet temsilcisi tarafından verilen bilgileri memnuniyetle karşılamıştır. Komite ayrıca, İçişleri Bakanlığınca Mart 2010'da çıkartılan 18/2010 (yasa dışı göç) ve 19/2010 (sığınma ve göç) sayılı genelgeleri de dikkate almaktadır. Komite bununla birlikte, sığınmacılarla ilgili yasa tasarısının, Avrupalı olmayan sığınmacıları Sözleşme'nin koruma kapsamı dışında bırakan 1951 Sığınmacı Sözleşmesi'nin getirdiği coğrafi sınırlamayı sürdürüyor olmasından kaygılıdır. Komite açısından kaygı verici bir diğer husus da, kaçak giriş veya kalış durumu veya Taraf Devletten kaçak çıkış yapma teşebbüsü nedeniyle yakalanan yabancıların geçici sığınma işlemlerine başvuru imkânlarının sınırlı olduğu 'yabancı konuk evlerinde' veya gönderme merkezlerinde idari gözetim altında tutulmalarını öngören sistemdir. İşkence riski olduğu halde sınır dışı etme ve geri gönderme durumlarının olduğuna ilişkin bildirimleri de kaygıyla karşılamaktadır. Bu bağlamda Komite'yi kaygılandıran, sığınma talebinde bulunanların hukuksal yardıma başvuramamaları, başvuru sistemindeki yetersizlikler, iltica talepleri değerlendirilirken sınır dışı edilme işlemlerinin askıya alınmaması ve gözaltındaki sığınmacıların BMMYK ve avukatlar tarafından ziyaretine getirilen sınırlamalardır. Nihayet, bu kişilere kötü davranıldığı, 'yabancı konuk evlerindeki' ve diğer merkezlerdeki aşırı yığılma olduğu yolundaki bildirimler de kaygı yaratmaktadır (madde 3)

Taraf Devlet, Sözleşme'nin 3'üncü maddesinin içerdiği yükümlülük uyarınca işkence riski altında bulunan kişilerin iade edilmemesini ve uluslararası koruma ihtiyacı içindeki kişilerin sığınma işlemlerine adil ve eşit biçimde ulaşabilmesini ve insanlık onuruna uygun muamele görmesini sağlayacak ivedi ve etkili önlemler almalıdır. Komite, Taraf Devlete şu çağrıda bulunur:

- a. 'Yabancı konuk evlerine' ve diğer gözetim merkezlerine bağımsız izleme organlarının erişebilmesini sağlama ve güvenli ve sağlıklı yaşam koşulları sağlayacak yeni barınma yerlerini gecikmeden inşa etme;
- b. Sözleşme'ye koyduğu çekinceyi geri alarak Sığınmacıların Statüsüyle ilgili 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne getirilen coğrafi sınırlamayı kaldırma;
- c. Tanımlanan tüm sığınmacıların BMMYK tarafından sağlanan uluslararası korumadan yararlanmasını sağlama;
- d. Yakalanan ve gözetim altında tutulan yabancıların iltica işlemlerine etkili biçimde ulaşabilmelerini ve iltica talepleri değerlendirilirken sınır dışı etme işlemlerini fiilen askıya alma;
- e. İçişleri Bakanlığı'nın iltica talebinde bulunanlar ve sığınmacılarla ilgili Genelgesi doğrultusunda, BMMYK personelinin, iltica talebinde bulunarak buna hak kazanmak isteyen ve gözetim altında tutulan kişilere erişimini sağlama;

- f. Başvuruları ile ilgili kararlara veya hukuksal statüleri ile ilgili başka durumlara uygun yargı mercilerinde itiraz etme haklarının güvence altına alınabilmesi için avukatların gözetim altındaki iltica başvurusu sahiplerine ve sığınmacılara erişimini sağlama.

Gözetim merkezlerinin izlenmesi ve denetlenmesi

16. Taraf Devletin Meclis İnsan Hakları Araştırma Komisyonu'nun rolü hakkında verdiği bilgiyi dikkate alırken ve insan hakları savunucularının gözetim yerlerine yapacakları ziyaretlere izin verilmesini memnuniyetle karşılarken, Komite, sivil toplum temsilcilerinin bu tür yerlere yapacakları ziyaretlere ve bağımsız izlemelere olanak tanıyan resmi bir düzenlemenin olmayışını üzüntüyle karşılamaktadır. Komite'nin üzüntü duyduğu bir başka husus da, Taraf Devlet raporunun 56-68 paragraflarında sözü edilen ve gözetim yerlerini incelemeye yetkili kurumların başlıca tavsiyeleri ve bulgularının dikkate alınıp gereğinin yapıldığına ilişkin bilgi bulunmayışıdır (maddeler 2, 11 ve 16).

Taraf Devlet, sivil toplum temsilcilerinin, avukatların, tıbbi personelin ve yerel baroların üyelerinin insanların özgürlüklerinden yoksun bırakıldıkları yerlere bağımsız ziyaretler yapmalarına olanak tanıyan resmi düzenlemeler konusunda bilgi vermelidir. Taraf Devlet ayrıca Komite'ye Taraf Devlet raporunun 56-68 paragraflarında atıfta bulunulanlar dâhil Devlet kurumlarının bulgularının ve tavsiyelerinin gereği olarak alınan takip önlemleri ve diğer çalışmalar konusunda ayrıntılı bilgi vermelidir.

Gözaltı-tutukluluk koşulları

17. Komite, Taraf Devletin gözetim merkezlerindeki aşırı kalabalıklaşma konusunda ciddi kaygı duymaktadır ve Taraf Devlet temsilcisinin durumun "kabul edilemez" olduğu yolundaki samimi beyanını kaydetmektedir. Taraf Devletçe verilen bilgilere göre yarısı henüz hüküm giymemiş mahkûmlar olmak üzere toplam 120.000 kişinin bu durumda olduğu dikkate alındığında, Komite, yargı mercilerinin özgürlükten yoksun bırakma dışında alternatif önlem düşünmemesinden ve özellikle yeni ağır ceza mahkemelerinde yargılananların duruşma öncesi uzun süre tutuklu kalmalarından kaygılıdır. Komite ayrıca kaygıyla belirtmek ister ki, alınan bilgilere göre mahkûmların toplu faaliyetleriyle ilgili kimi haklar, terörizmle veya örgütlü suçlarla suçlanan veya hüküm giyip F-tipi cezaevlerinde kalanlar için sınırlanabilmektedir. Sorgulamalar sırasındaki kayıtların ceza davalarında yargıç tarafından kanıt olarak istenebilmesi memnuniyetle karşılırken, Komite'nin kaygılandığı husus halen karakolların ancak yüzde 30'unda video kaydı yapılabildiğini ve bunların da iddialara göre birçok durumda çalışmadığıdır. Yeni infaz kurumları inşa edilerek bugünkü aşırı yığılmayı hafifletecek yeterli kaynak olmadığı bilgisi, Taraf Devlet temsilcisince belirtilen infaz kurumu personel açığı (yaklaşık 8.000), tıbbi personel yetersizliği ve alınan bilgilere göre tutuklu ve hükümlülerin sağlık hizmetlerinden yararlanmada güçlüklerle karşılaşmaları da Komite'yi kaygılandıran hususlardır. Komite ayrıca belirtmek ister ki, ceza ve tutuklularına ilişkin bilgiler Bilgiye Erişim Yasası (4982 Sayılı Yasa) uyarınca kısıtlamaya tabi tutulabilmektedir (maddeler 2 ve 16).

Taraf Devlet, yargı önüne çıkmadan uzun süre tutuklu kalma ve kurumlardaki aşırı yığılma durumlarına son verecek önlemleri ivedilikle almalıdır. Ayrıca, cezaevlerinin ve karakolların altyapısı olumsuz davranış ve tutumları önleyecek şekilde iyileştirilmelidir. Taraf Devlet bu çerçevede özellikle şunları yapmalıdır:

- a. Yargı mensuplarını, cezai bir yaptırım olarak özgürlükten yoksun bırakmaya alternatif yollar üzerinde düşünmeye ve bunları uygulamaya özendirme; özellikle, bunu sağlayacak yasal düzenlemeleri gerçekleştirme;

- b. **Karakollara video kamera sisteminin yerleştirilmesi ve karakollarda gerçekleştirilen her tür sorgulamanın standart bir uygulama olarak kayda alınması;**
- c. **Bilgiye Erişim Yasası'nın (4982 Sayılı Yasa) 15-28 maddelerinin, Sözleşme'nin getirdiği yükümlülükleri yerine getirmeye elverişli olup olmadığı açısından hukuken gözden geçirilmesi;**
- d. **Ceza infaz kurumlarındaki personel yetersizliklerini yeterli sayıda personel görevlendirilmesiyle giderme çabalarının sürdürülmesi;**
- e. **Ceza infaz kurumlarında tek kişilik hücrelerde kalanların topluca bulunmalarına ilişkin kısıtlamaların yalnızca istisnai ve çok iyi tanımlanmış durumlara sınırlı kalması;**
- f. **Tıbbi personel yetersizliğinin giderilmesi ve gerektiğinde hükümlerin ertelenmesi dâhil hasta mahkûmların sağlık bakımının güvence altına alınması.**

Gözaltındakilerin kayda alınması

18. Komite, zanlıların resmi kayıtları yapılmaksızın polis gözetiminde tutulduklarına ilişkin bildirimlerden kaygı duymaktadır ve bu konuda söz konusu kişilerin tutuklama ardından “makul bir süre içinde” kayda geçirileceklerine ilişkin olarak yasada yer alan muğlak ifade özellikle kaygı verici bulunmaktadır (madde 2).

Taraf Devlet, özgürlüklerinden yoksun bırakılanların hemen kayda geçirilmesini sağlamalı ve tutuklama ardından resmi kaydın yapılması gereken azami süreyi yasada açıkça belirtmelidir.

Kadınlara karşı şiddet

19. Komite, güvenlik, tutukevi ve infaz görevlilerince kadınlara karşı gerçekleştirilen tecavüz, cinsel şiddet ve cinsiyet temelli değer işkence ve kötü muamele fiillerini konu alan çok sayıda ve sürekli bildirimlerden kaygı duymaktadır. Taraf Devletçe bu tür fiillerin önlenmesine yönelik eğitim ve duyarlılık yaratma programlarının başlatılmasını dikkate almakla birlikte Komite kovuşturma, soruşturma ve mahkûmiyet dâhil bu tür fiilleri gerçekleştirenlerden hesap sorulmasına ve ayrıca Sözleşme'nin 14'üncü maddesi uyarınca mağdurlara yönelik rehabilitasyon işlemlerine ilişkin bilgilerin olmayışını üzüntüyle karşılamaktadır (maddeler 2 ve 16).

Taraf Devlet, özgürlüklerinden yoksun bırakılmış kadınlara yönelik, tecavüz ve diğer cinsel şiddet biçimleri dâhil olmak üzere işkence ve kötü muamele fiillerini önlemek üzere ivedi önlemler almalı; şikâyetlerin titizlikle incelenmesi, duruma göre kovuşturma ve failerin cezalandırılması gibi işlemlerin gerçekleşmesini sağlamalıdır. Taraf Devlet, cinsiyet temelindeki işkence ve kötü muamele mağdurlarının, rehabilitasyon dâhil, gerekli onarım ve tazminattan yararlanabilmelerini sağlamalıdır.

Aile içi şiddet ve namus cinayetleri

20. Komite, 2007 tarih ve 4320 sayılı Aileyi Koruma Yasası'nda yapılan değişiklikleri, kadınların şiddetten daha iyi korunmalarını sağlamaya yönelik olarak 2005 yılında Ceza Yasası'nda yapılan değişiklikleri, Kadınlara Karşı Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı'nın benimsenmesi ve infaz görevlilerine yönelik çeşitli eğitim programlarını dikkate almakla birlikte, kadınlara yönelik fiziksel ve cinsel şiddetin boyutlarıyla ilgili bildirimlerden kaygı duymaktadır. Komite'yi kaygılandıran bildirimlerde, kadınların kendilerine yönelik şiddeti ve kötü muameleyi polise nadiren bildirme eğiliminde oldukları ve 2005 tarihli Belediyeler

Yasasında uygun hükümler bulunmasına karşın şiddet mağduru kadınlara hizmet verecek sığınma evlerinin sayıca yetersiz kaldığı belirtilmektedir. Ayrıca, Sözleşme'nin 14'üncü maddesi uyarınca mağdurlara sağlanması gereken rehabilitasyon dâhil onarım ve tazminat konusunda bilgi verilmemesinden de kaygılıdır. Komite'nin bir başka kaygı noktasını de resmi yetkililerin namus cinayetlerini soruşturmada yetersiz kaldıklarına, namus cinayetleriyle birlikte aile içi şiddet konusunda kapsamlı resmi istatistik bulunmadığına ilişkin bildirimlerdir. Ceza Yasası'nın 287'inci maddesine göre yargıçların ve savcılarının ırza tecavüz durumlarında kadınların itiraz etseler bile bekâret testi için emir verebilmeleri de Komite'yi kaygılandıran noktalar arasındadır (maddeler 2 ve 16).

Taraf Devlet, Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler insan hakları mekanizmalarıyla bu alanda yapılacak işbirlikleri dâhil olmak üzere, kadınları her tür şiddetten korumaya ve bu tür fiilleri önlemeye yönelik çabalarını sürdürüp güçlendirmelidir. Taraf Devlet bu çerçevede;

- a) Kadınları, sığınma evleri ve buradaki personel dâhil maruz kaldıkları her tür şiddetle ilgili polise şikâyetinde bulunma haklarını kullanmaya özendirici ve bu tür işlemleri kolaylaştırıcı her tür önlemi almalı, acil yardım haklarını ve diğer koruyucu önlemleri devreye sokmalıdır;
- b) Kadınlara yönelik her tür şiddet ve namus cinayeti iddiasını acilen ve etkili biçimde soruşturmalı, faillerin yargı önüne çıkartılıp suçlarının niteliğine göre gerekli cezaları almalarını sağlamalı;
- c) Mağdurlara, rehabilitasyon hizmetleri dâhil yeterli onarımı ve tazminatı sağlamalı;
- d) Aile içi şiddet ve namus cinayetleri dâhil olmak üzere kadına yönelik şiddete ilişkin veri ve istatistiklerin yaşa, etnisiteye, azınlık durumuna ve coğrafi mekâna göre ayrıştırılmış olarak toplanmasını sağlayacak kapsamlı bir sistem geliştirmelidir.

Gözaltındaki çocuklar

21. Terörle Mücadele Yasasında 2010 yılında gerçekleştirilen ve yasa dışı toplantı ve gösterilere katılan, yasa dışı örgütlere ait propaganda materyalleri dağıtan çocukların terörizm suçuyla yargılanmalarını önleyen değişiklikleri ve terörizmle ilgili suçlarda verilebilecek cezaların azaltılmasını memnuniyetle karşılamakla birlikte Komite, çocukların gösterilerde yer aldıktan sonra yetişkinlere mahsus tutukevlerinde, bu arada Çocuk Şubesinde değil Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesinde tutulma durumlarının sürmekte olduğuna ilişkin raporlardan kaygı duymaktadır. Komite ayrıca, gayri resmi özellikteki yerlerde tutulurken çocuklara kötü muamele edildiğine, soruşturmaların ise tutulan taraf hukuksal yardım almadan veya bir yetişkin veya yasal vasi hazır bulunmadan yürütüldüğüne ilişkin bildirimlerden kaygılıdır. Taraf Devlet temsilcisinin verilen hükümlerin çoğunun iki yıl hapis cezasını aşmadığı şeklindeki beyanı dikkate alınırken, Komite çocukların uzun süreli hapis cezalarına çarptırıldıklarına ilişkin iddialardan kaygılıdır (madde 16).

Taraf Devlet, çocukları özgürlüklerinden yoksun bırakma uygulamasına ancak en son çare olarak, mümkün olan en kısa süreler için ve uygun koşullarda başvurulabileceği alternatif önlemlerden oluşan kapsamlı bir sistem geliştirmeli ve uygulamalıdır. Taraf Devlet, hiçbir çocuğun bu süre içinde kötü muameleye maruz kalmamasını ve bilinen resmi kurumlar dışındaki bir yerde tutulmamasını sağlamak üzere çocukların gözaltı ve tutukluluk durumlarını düzenli aralıklarla denetime tabi tutmalıdır. Bunlara ek olarak Taraf Devlet çocuk mahkemelerinde görev yapanlar arasında çocuk adaleti bağlantılı uluslararası insan hakları standartları konusunda duyarlılığı geliştirmeli ve çocuk mahkemelerinin sayısını artırmalıdır. Komite ayrıca, uluslararası standartlara uyum

için, Taraf Devlete halen 12 olan cezai ehliyet yaşını artırma konusunu dikkate alma çağrısında bulunur.

Fiziksel ceza

22. Komite, 2002 yılında Medeni Kanun'da yapılan ana babanın ıslah rolünü ortadan kaldıran değişikliği kaydederken, iç hukuk açısından fiziksel cezanın evlerde ve alternatif ortamlarda açık biçimde yasaklanmamış olmasından, ayrıca fiziksel cezaya ana babalar tarafından yaygın biçimde başvurulduğunu ve bu tür cezalara okullarda hala eğitici bir değer biçildiğini ileri süren bildirimlerden kaygılıdır (madde 16).

Komite, okullarda ve ceza kurumlarında fiziksel cezanın hukuksal statüsünü herhangi bir tereddüde yer vermeyecek şekilde açıklığa kavuşturmalı ve öncelikli bir iş olarak bu uygulamayı ev ortamlarında, alternatif ortamlarda ve uygunsa okullarda ve ceza kurumlarında yasaklamalıdır.

Psikiyatrik bakıma ihtiyacı olan kişilere muamele

23. Komite, Taraf Devletin raporunda, psikiyatrik bakım ihtiyacı içinde olan suçlular açısından rehabilitasyon merkezlerindeki koşullar hakkında bilgi yer almamasından kaygılıdır. Taraf Devlet temsilcisince, halen ceza infaz kurumlarında bulunan ve psikiyatrik sorunları olanlar için 5 rehabilitasyon merkezi bulunduğu ilişkin verilen bilgi not edilirken, Komite, buralarda bulunanların temel güvencelerinin tam ve etkili biçimde sağlanması dâhil söz konusu merkezlerin koşulları hakkında bilgi verilmemesine dikkat çekmek ister. Komite'nin kaygılarına neden olan bir başka husus da psikiyatrik bakım merkezleri ve akıl hastanelerinde bulunan kişilerin genel koşullarına, hukuksal güvencelerine ve kötü muameleye karşı korunmalarına ilişkin bilgi verilmemiş olmasıdır. Taraf Devletin raporunda belirtilen akıl hastanelerinde ve kliniklerinde elektrik tedavisine (ECT) sıkça başvurulması da bir başka kaygı konusudur (para. 306). Komite ayrıca bağımsız izleme mekanizmalarının bu tür merkez ve tesislere erişimi konusunda bilgi verilmemiş olmasından da üzüntü duymaktadır (madde 16).

Taraf Devlet, elektrik tedavisi (ECT) uygulanmasını ciddi biçimde yeniden gözden geçirmeli ve psikiyatrik bakım ihtiyacı olan kişilerle ilgili olarak Sözleşme'de yasaklanan yöntemler kapsamına girebilecek diğer tedavi yöntemlerine son vermelidir. Taraf Devlet, psikiyatrik tedavi merkezlerinde, akıl hastanelerinde veya ceza infaz kurumlarında olsun, psikiyatrik bakım ihtiyacında olan herkes için temel hukuksal güvenceleri yasalarda ve uygulamalarda sağlamalıdır. Taraf Devlet ayrıca, herhangi bir kötü muamelenin önlenmesi için, bağımsız izleme mekanizmalarının psikiyatrik bakım merkezlerine ve akıl hastanelerine erişimine imkân sağlamalıdır.

Zaman aşımı

24. Komite, yeni hazırlanan Ceza Yasası'nda işkence fiilleri için zaman aşımı süresinin 15 yıla, bu fiillerin ölümle sonuçlanması halinde ise 40 yıla çıkartılmış olmasını dikkate almaktadır. Bununla birlikte Komite, Taraf Devletin işkence suçu için hala bir zaman aşımı öngörmesini kaygıyla karşılamaktadır (maddeler 2, 12 ve 13).

Taraf Devlet, Ceza Yasasını, işkence fiilinin herhangi bir zaman aşımına tabi olmamasını sağlayacak şekilde değiştirmelidir.

Eğitim

25. Komite, infaz görevlileri ve jandarmaya yönelik eğitimin kapsamında İstanbul Protokolü'ne ilişkin eğitimin de yer aldığı yolunda Taraf Devlet temsilcisince verilen bilgileri memnuniyetle karşılarken, cezaevlerinde ve insanların tutuldukları diğer yerlerde denetim yapmakla görevli müfettişlerin de böyle bir eğitim alıp almadıkları, alıyorlarsa nasıl aldıkları konusunda bilgi verilmemesini üzüntüyle karşılamıştır. Ayrıca Komite, köy korucularına veya göç işlemleriyle görevli olanlara işkencenin mutlak anlamda yasaklanmış olduğu konusunda eğitim verildiğine ilişkin bir bilgi bulunmamasından da üzüntü duymaktadır (madde 10).

Taraf Devlet, sürmekte olan eğitim programlarını daha ileri düzeyde geliştirip güçlendirerek, yargıçlar ve savcılar, ceza ve tutukevlerini denetleyenler, infaz görevlileri, güvenlikçiler, köy korucuları, göç işlemlerinde görevli olanlar dâhil tüm resmi görevlilerin Sözleşme'nin hükümlerinden, işkencenin mutlak olarak yasaklandığından ve Sözleşme'ye aykırı fiilleri dolayısıyla yasal olarak sorumlu tutulacaklarından haberdar olmalarını sağlamalıdır.

26. Komite Taraf Devleti, Sözleşme'nin isteğe bağlı Protokolü'nü, henüz taraf olmadığı Birleşmiş Milletler insan hakları anlaşmalarını; ayrıca Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsünü, Devletsiz Kişilerin Statüsüyle ilgili Sözleşme'yi ve Devletsizliğin Azaltılması Sözleşmesi'ni onaylamaya çağırır.
27. Taraf Devletten, Komite'ye sunulan raporu, özet kayıtları ve Komite'nin sonuç gözlemlerini uygun dillerde, resmi web sayfaları, medya ve hükümet dışı kuruluşlar aracılığıyla geniş biçimde yaygınlaştırması talep edilmektedir.
28. Komite, Taraf Devletten, bir yıl içinde, bu belgenin 7, 8, 9 ve 11'inci paragraflarında dile getirilen Komite tavsiyeleri konusunda neler yapıldığına ilişkin takip bilgisi vermesini talep etmektedir.
29. Komite Taraf Devleti ikinci periyodik raporunu raporlama kılavuzlarına uygun biçimde ve anlaşmaya özgü belgeler için getirilen 40 sayfalık uzunluk sınırını gözeterek sunmaya davet eder. Komite Taraf Devlete ayrıca, ortak temel belgeler için getirilen 80 sayfalık uzunluk sınırını gözetmek üzere, uluslararası insan hakları anlaşmalarıyla ilgili raporlar için hazırlanan Tek Tip Kılavuzlara (HRI/GEN.2/Rev.6) uygun olarak güncellenmiş bir ortak temel belge sunma çağrısında bulunur.
30. Taraf Devlet, dördüncü rapor olmak üzere bir sonraki dönemsel raporunu 19 Kasım 2014 tarihine kadar sunmaya çağrılır.